

**MONTE
NEGRO**

PLJEVLJA
SPOMENIČKO
BLAGO

**Turistička organizacija
Pljevlja**

GRAD DUHOVNOG UGLEDA I URBANE TRADICIJE

Od nekada velikog jezera koje je u u plioscenu prodrlo u pljevaljsku kotlinu pa sve do današnjeg izgleda, pljevaljski kraj je prolazio kroz intenzivne geološke, istorijske, demografske i kulturološke procese, koji su u njegovom središtu predodredili nastanak grada sa snažnim duhovnim ugledom, urbanom tradicijom, kulturnim identitetom i značajnim prirodnim bogatstvima.

Smatra se da istorija kulture pljevaljskog kraja započinje oko 40.000 godina pr.n.e. u gornjem toku rijeke Čehotine, gdje su u pećini pod Gospića vrhom pronađeni najstariji tragovi ljudskog postojanja. U svom istorijskom kontinuitetu pljevaljski kraj posjeduje značajne materijalne tragove iz neolitskog i gvozdenog doba, ilirskog i rimskog perioda, ranohrišćanske i slovenske kulture, perioda Nemanjićke države, Osmanskog carstva, modernog doba i perioda nakon II Svjetskog rata.

Prvo organizovano naseljeno mjesto koje se pominje u stručnoj literaturi, je antički Municipium S, koji datira iz I-II vijeka nove ere i koji je administrativno pripadao rimskoj provinciji Dalmaciji. Kasnije u X vijeku car Konstantin Porfirogenit u popisu svojih gradova pominje mjesto Breznik, nazvano po rijeci Breznici koja i dan danas teče kroz sami centar grada. Breznik zatim ulazi u sastav srednjevjekovne Nemanjićke države sve do 1355. godine kada se pljevaljski kraj za vrijeme cara Uroša našao pod gospodarstvom humskog kneza Vojislava Vojinovića, a od 1368. god. župana Nikole Altomanića. Nakon toga, 1373. godine Breznik ulazi u sastav srednjevjekovne Bosanske države kralja Tvrtka I sve do njegove smrti 1391. kada pripada vlastelinu Sandalju Hraniću Kosačiću. Zadnji bosanski vladar pljevaljskog kraja je Sandaljev bratić herceg Stjepan, koji je vladao od 1435. god. sve do prodora Turaka na ove prostore 1462. godine. Za njegovo vrijeme u dubrovačkim arhivama se prvi put pominje naziv Pljevlja 1423. godine. Sa zavođenjem turske uprave 1465. godine grad dobija naziv Taslidža i u periodu od 1576-1830 postaju glavni grad Hersegovačkog sandžaka. Nakon Berlinskog Kongresa, Turci su prinuđeni da od 1879 - 1908. god. upravu u Pljevljima dijele sa Austrougarskom. Oslobođenjem od Turaka, Pljevlja 1913. god. pripadaju Kraljevini Crnoj Gori, međutim austrougarska vojska 1915. god. opet zauzima Pljevlja sve do konačnog oslobođenja 1918.g. kada se formira Jugo-

slovenska država. Tokom fašističke okupacije Pljevlja su pripala italijanskoj okupacionoj zoni. Nakon II Sv. rata, socijalističke vlasti u aprilu 1946. god. donose Zakon o proglašenju varoši Pljevlja u grad.

O tome šta se zbivalo na toj pozornici istorije i vremena na ovim prostorima hiljadama godina u nazad svedoči mnoštvo neistraženih ostataka srednjevjekovnih utvrđenja i gradova: Koznik, Kukanj, Gradina, Nemanja i mnoštvo drugih. Tu su zatim u nekoj mjeri istraženi arheološki lokaliteti: antički u Kominima, ranovizantijski u Otilovićima, palentološki na Trlici. Mnoštvo tumula, stećaka, starih grobalja, crkvišta, natpisa i zapisa, kao i desetine što živih, što srušenih i zapustjelih manastira i džamija. Naporedo, ispod tog sloja istorije, razvijala se i ona blagoslovena istorija umjetnosti i pisane riječi započeta pod svetlosti svijeća od nepoznatog klesara cipusa Paknoije Montane, zatim jeromonaha Save, Gavrila Trojičanina, Andrije Raičevića, preko Dukâgina Tašlidžalia i Huseina Tašlidžaka, pa sve do prvih manastirskih škola, mekteba i pljevaljske Gimnazije.

Pljevaljskim drumovima koji su bili raskrsnica puteva od Dubrovnika prema Carigradu nisu samo prolazile vojske i trgovački karavani, već i značajni putopisci, istražitelji, obavještajci i putnici namjernici koji su ostavili značajne pisane tragove dajući veliki doprinos proučavanju i razumjevanju pljevaljskog kraja. Pregršt fotografija i razglednica koje su krajem XIX i početkom XX vijeka izradili atelje "Spiegel" i "Golderberger", Idit Duram, Lazar Živković i mnogi drugi svjedoče o širenju grada, staroj arhitekturi, ulicama i mahalama čiji se obrisi i dan danas naziru, svjedočeći o zagonetnom preobražaju grada opominjući nas da se naše pravo biće nalazi u onome što smo stvarali a ne u onome što smo razorili.

PRAISTORIJA U DOLINI ĆEHOTINE

Nastanjivanje pljevaljskog kraja se pouzdano može pratiti od praistorije do današnjih dana. Taj kontinuitet se najbolje očitava duž doline rijeke Ćehotine, od pećine pod Gospića vrhom koja je bila nastanjena najkasnije početkom posljednjeg velikog zahladnjenja ledenog doba "Glacijacija vurm", gdje je pronađena kremena postruška datovana među najstarije kameno oruđe u Crnoj Gori.

Dalje tokom, kanjona Ćehotine izdvaja se lokalitet Mališina stijena (35.000-20.000 g. pr.n.e) čiji se arheološki materijal vezuje za musterijsku kulturu koja obilježava početak starijeg kamenog doba. Mališina stijena je napuštena između 25.000-15.000 g.pr.n.e. a lokalne lovačke zajednice se ovaj put pojavljuju jedan kilometar uzvodno, u zaklonu Medene stijene (12000-2000 godina pr. n. e.). Arheološka dokumenta iz Medene stijene ukazuju na promjenu životnih uslova kad dolazi do znatnog otopljanja i prelaska u epohu Holocena.

Metalni predmeti, Mede

Koplja iz humke, Gotovuša

Bronzana grivna, Gotovuša

Kremena postruška, Gospića vrh

Bronzana kopča, Gotovuša

Praistorijski tumul u Otilovića

O kasnijoj kulturnoj istoriji pljevaljskog područja, tokom bronzanog i gvozdene doba, od oko 2000 godine pre nove ere, do vremena rimskih osvajanja, može se suditi na osnovu velikog broja nekropola sa tumulima i utvrđenih naselja, tzv. gradina, jasno vidljivih duž cijele doline Čehotine, posebno na terenima oko Mataruga, Kakmuža, Hoćevine i Gotovuše.

PALENTOLOŠKA PEĆINA NA TRLICI

Palentološki Lokalitet Trlica, je fosilna pećina u kojoj su nataloženi sedimenti sa zubima i kostima kičmenjaka izumrlih predačkih vrsta slona, nosoroga, bizona, medveda, dvije vrste konja, jelena, koze, kao i jedne predačke vrste džinovske ovce. U pećini su još pronađene predačke vrste hijene, vuka, nekih krupnih glodara kao što je bodljikavo prase, dabar i neke vrste sitnijih glodara. Sve te životinje na tom prostoru su

Palentološka pećina, Trlica

živjele pre 700 hiljada godina a lokalitet doseže 1,4 miliona godina unazad što ga čini jednim te starosti u bližem okruženju. Pored flore, izdvojen je i polen, koji ukazuje na umjereno vlažne klimatske uslove i mozaičku mezotermofilnu vegetaciju. Ostaci slonova i nosoroga su jedini ove vrste pronađeni u Evropi, a ukoliko bi se pronašli tragovi ljudskog skeleta, to bi bilo najstarije stanište čovjeka na Balkanu.

NEOLITSKO NASELJE - DOGANJE

Na obronku površinskog kopa Rudnika uglja Potrlica, gdje se vrši eksploatacija uglja, otkriveno je neolitsko naselje iz perioda šest hiljada godina prije nove ere. Radi se o naselju iz starijeg neolita, sa kućama nekada do pola ukopanim u zemlju, od kolja i granja, obloženim lepom. Naselje je bilo veliko sa mnogo kuća.

Pronađeno je mnogo keramičkih fragmenata posuda različite namjene, par kamenih sjekira i strelica od kremena, tu su životinjske kosti, uglavnom malih lovnih životinja.

ANTIKA U KOMINIMA

Ime ovog antičkog grada još nije odgonetnuto, pa je u literaturi poznat kao **Municipijum S...** Ostaci grada sa dvije nekropole nalaze se u neposrednoj blizini Pljevalja. Na osnovu epigrafskih spomenika zaključuje se da je grad živio od I-IV vijeka i da se moguće zvao Saloniana, naselje sa Ptolemejeve karte iz sredine II v. čija lokacija nije utvrđena. Na

jednoj nekropoli su grobovi spaljenih pokojnika i mladja nekropola sa grobovima inhumiranih pokojnika. Spomenici Komina posebno su zanimljivi i značajni za sagledavanje razvoja rimske provincijske umjetnosti, koja je ovdje prožeta lokanom, ilirsko - keltskom tradicijom.

PLJEVALJSKA DIJATRETA

Staklena čaša dijatreta datira iz II - IV vijeka. Pronađena je u arheološkim istraživanjima Municipijuma S. 1975. god. i jedna je od rijetkih mrežastih dijatreta sačuvanih u cjelosti. Čaša je od bezbojnog providnog stakla i predstavlja jedinstvenu cjelinu zajedno sa staklenom mrežom kobaltno plave boje, koja je obavija uz karakterističnu vrhunsku majstorsku izradu prstenova organizovanih u tri reda, a iznad nje, odvojeno, u istoj boji i iste majstorske izrade stoji natpis: VIVAS PANELLINI BONA M (emoria). Pljevaljska dijatreta je značajna i po tome što se u natpisu nalazi i ime (Pallenios), što je izuzetno rijetko a smatra se da su majstori za života mogli da naprave jednu ili dvije dijatrete zbog čega su bili privilegovani kod rimskih careva. Čuva se u Zavičajnom muzeju.

RANOVIZANTIJSKA BAZILIKA

Tokom zaštitnih iskopavanja u selu Otilovići, 2009. godine otkrivena je i istražena ranohrišćanska bazilika sa grobnicom koja datira iz 5-6. vijeka. Ovaj jedinstveni ostatak nasleđa iz ranohrišćanskog perioda za pljevaljsku opštinu ima poseban značaj jer je svojim materijalima popunio nedostajuću kariku u istorijskom hronološkom lancu od gašenja rimskog Municipijuma do vremena dolaska Slovena.

Ranohrišćanska bazilika-crkva, Otilovići, 5-6. v.

SREDNJEVJEKOVNI STEĆCI

Stećke kao autentične oblike monolitnih nadgrobnih spomenika nastalih u periodu od XIII-XVI vijeka, srećemo na čitavoj teritoriji opštine Pljevlja. Njihova autentičnost odražava sepulkralnu umjetnost srednjeg vijeka kroz uticaj zapadno - evropske i vizantijske kulture na kulturnu istoriju tadašnje srednjovjekovne države. Preko sedam stotina stećaka, mogu se vidjeti na sedamnaest lokaliteta.

Stećak
iz nekropole
Marina šuma
i nekropole Glis-
nica

UTVRDJENI GRADOVI

Najpoznatija dva srednjovjekovna utvrđena grada su Kukanj i Koznik. Kukanj se nalazio na rijeci Čehotini jugozapadno od Pljevalja a sagradio ga je Sandalj Hranić početkom XV v. Bio je sa svih strana opasan čvrstim bedemima a izgubio je na važnosti nakon dolaska Turaka u pljevaljski kraj, kada su ga osvojili i vjerovatno napustili zbog nepristupačnosti. Koznik je bio utvrđenje u sadašnjem selu Kozice, koje je ležalo uz granicu zemlje Hercega Stjepana i Despotovine Đurađa Brankovića. U Kozniku je bila razvijena trgovina, postojao je rudnik gvožđa kao i manastir Orlić. Prvi pomen Koznika datira iz 1441. god. ali je evidentirana i trasa rimskog puta od Municipijuma S. do Kolovrata kod Prijepolja.

Koznik

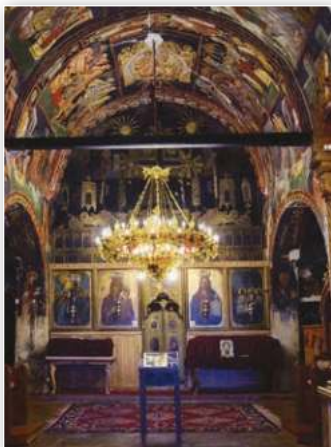
MANASTIR SVETA TROJICA

Manastir Sveta Trojica je bio najznačajniji vjerski, prosvećeni, kulturni i nacionalni stožer pravoslavnog naroda Stare Raške, Polimlja i Potarja. Sa svojim samopregornim monaškim bratstvima je odigrao veliku ulogu u opstanku naroda i slobodno se može reći da su sa njegovim zasnivanjem utemeljeni začeci prve duhovnosti, pismenosti, slikarstva, liturgijskog pjevanja, zanatstva, umjetnosti i kulture pljevaljskog kraja. Ne postoje pouzdani podaci kojim bi se moglo zaključiti tačno datovanje i podizanje manastira, ali se zna da je na njegovom mjestu postojala neka vrsta mirske crkve, vjerovatno od drveta, još prije turskog osvajanja 1465. god. Najraniji poznati zapis o manastiru dao je prvi trojički prepisivač jeromonah Sava u *Mineju za mjesec septembar* 1537. godine.

Manastirski hram posvećen je Svetoj Trojici, a u njemu se čuvaju ćivot i mošti ruke Svetog Save, dio moštiju Svetih besrebrenika Kozme i Damjana Kapadokijskih, dio moštiju

Svete Tekle Ravnoapostolne, okamenjeni ugrušak krvi Svetih četrdeset mučenika Sevastijskih Mladenaca i mošti Svetog Svešteno - mučenika Serafima Svetotrojičkog.

Prvi ktitor i osnivač manastira je Iguman Vsrion o čemu je svjedočio natpis na zidu, sada već uništen ali objavljen prije uništenja.

Enterijer crkve

Od prvog pomena pa sve do kraja 17. vijeka manastir je bio poznat kao značajan prepisivački centar u čijem su skriptorijumu nastala vrhunska rukopisna dijela. Sačuvani su pomeni prepisivača jeromonaha Save, dijaka Jovana, Dimitrija, Vlatka i Ratka

**Sabor Sv. Arhandela
Andrija Raičević, 1645. g.**

**Pjevnica,
intarzija 1600 g.**

Rankovića, Gavriila Trojičanina, rasodera Visariona i črnca Venijamina a bilo je i onih nepotpisanih.

U manastirskoj biblioteci čuvaju se mnoge značajne rukopisne knjige od kojih su neke pisane na pergamentu. Najpoznatije su Šestodnev Jovana Egzarha, Topografija Kozme Indikoplova i Pljevaljski sinodik pravoslavlja. U manastirskoj riznici se nalazi izuzetna zbirka ikona, obrednih predmeta, zlatarskih radova, crkvenog veza, mobilijara i dokumenata. Pljevaljska zbirka je jedna od najznačajnijih manastirskih zbirki na ovim prostorima.

Posuda za toplotu, 16. v.

Epitrahilj, vez XV v.

**Šestodnev Jovana
Egzarha, 1649. g.**

HUSEIN - PAŠINA DŽAMIJA

Kao što sam naziv govori, džamija je zadužbina Husein Paše Boljanića i svrstava se u red značajnijih zadužbina tog obima na tlu Osmanskog carstva u vrijeme čuvenog turskog graditelja Kodža Mimar Sinana. Pretpostavlja se da je dijelo neimara Hajrudina, inače projektanta čuvenog mosta u Mostaru, i kao takva predstavlja remek djelo islamske arhitekture. Neočuvani ktitorski natpis i nedovoljno poznata biografija osnivača, čine posebnu teškoću oko datovanja ovoga spomenika. Pisani pomen potiče iz 1570. godine u Popisu hercegovačkog sandžaka, što znači da je vjerovatno izgrađena prije pomenute godine.

**5 kuruša, A. Medžud, 1815. g.
(Zavičajni muzej)**

Zidana je od tesanog kamena, sa minaretom visokim 42 metra koji ima 110 stepenika do izlaska na šerefet. Ispred ulaska u džamiju nalazi se šadrvan koji je još 1573. god. pomenuo putopisac Filip D. Kane. U haremu džamije sahranjivali su se ugledni pljevaljski duhovni i svjetovni dostojanstvenici, i drugi zaslužni mještani. Pored starih rukopisnih knjiga na arapskom i turskom jeziku u džamiji se čuva rukopis Korana iz 1571. godine pravljen po nalogu Husein-paše Boljanića.

Husein-paša Boljanić je sin Bajramage iz sela Boljanića kod Pljevalja. Vaspitavan je po okriljem Mehmed paše Sokolovića. Obavljao je veći broj važnih funkcija. Srećemo ga kao sandžak-bega hercegovačkog i bosanskog, vezira i namjesnika Egipta, begler-bega Dijarbe-kira i Bagdada. Visoki položaj omogućio mu je da u Pljevljima, podigne značajnu zadužbinu od nekoliko građevina, od kojih je džamija neobičnom i skladnom arhitekturom učinila da se njegovo ime dan danas pominje. Osim džamije, Husein-paša je podigao mekteb, medresu, imaret, karavan-saraj, hamam, kameni most i svoj saraj.

Koran Husein paše, 1571. g.

Sahat kula

Vrijeme gradnje sahat kule u Pljevlja nije utvrđeno, kao ni ime ktitora i neimara. S obzirom na arhitektonske i građevinske karakteristike, može se dovesti u vezu sa sahat kulom u Foči za koju se zna da je nastala polovinom XVIII vijeka kao zadužbina Mehmed - paše Kukavice. Pljevaljska sahat kula je sa četvorodnim drvenim krovom koji je pokriva, visoka 24 metra. Satni mehanizam je promjenjen 2009. godine tako da se posle dužeg vremena opet mogu čuti otkucaji na svakih sat vremena.

Dveri u manastiru

MANASTIR DUBOČICA

Manastir Dubočica, nalazi se u Otilovićima, 11 km od Pljevalja. Manastirska crkva, posvećena Svetom Nikoli izgrađena je 1565. god. kada je ujedno i živopisana. Za izgradnju crkve zaslužan je jeromonah Pavle i lokalno stanoništvo. Posebnu pažnju privlače njegove freske, ikonostas i crkveni mobilijar koji predstavlja rijetko očuvanu spomeničku cjelinu iz 16. i 17. vijeka očuvanu do današnjih dana. U njemu je nekoliko godina služio Sv. Vasilije Ostroški, pa je u narodu poznat i kao mali Ostrog, a po predanju tri puta doći u Dubočicu je isto kao jednom doći pod Ostrog. Manastir se prvobitno nalazio pored sela Dubočice po kojem je i dobio ime, uz samu obalu rijeke Čehotine, međutim za potrebe stvaranja vještačkog akumulacionog jezera radovi na njenom izmještanju na sadašnju lokaciju su trajali od 1978-1983. godine. Izuzetno lijep i skladan ikonostas, izrađen i pozlaćen u duborezu, nastao je 1682. godine, u vrijeme igumana Teodosija. Raskošni krst sa Raspećem potiče iz 1622. godine.

Unutrašnjost crkve

Deizisna ploča na ikonostasu, 17. v.

MANASTIR DOVOLJA

Manastir Dovolja se nalazi naspram Durmitora na desnoj obali rijeke Tare. Prvi pomen datira iz 1513. god. kada je zabilježeno da je oslobođen dažbina od strane mitropolita Jovana. U njemu su se čuvale mošti arhiepiskopa Arsenija I a pominjan je od Filipa Višnjića koji je u dva navrata boravio u Pljevljima. Najveću ekspanziju manastir je imao tokom XVII i prve polovine XVIII v. kada je širio svoja imanja i skupljao dragocjenosti. Imanja su mu se prostirala sve do limske doline, sadašnje prijepoljske opštine.

Zvonik

Manastir je uspješno obnovljen po svim pravilima konzervatorske struke. Radovi na obnovi su počeli 1999. god. pri čemu je otkriven čitav nekadašnji kompleks: crkva, konak i niz pratećih objekata. Pronađeno je i nekoliko novčića, fragmenata keramike i freško maltera. Manastirska crkva je posvećena Uspenju Bogorodice. Prilikom obnove iskorišćen je sav zdravi materijal sa stare građevine.

MANASTIR SV. ARHANGELA MIHAILA

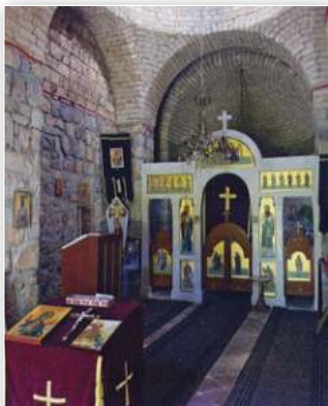
Manastir sa crkvom Sv. Arhangelu Mihailu nalazi se u kanjonu rijeke Tare. Zasnivanje manastira može se smjestiti u vrijeme prije 1465. godine, dok prvi pisani pomen potiče iz 1591. godine, kada je obnovljen i živopisan od strane Popa Strahinje iz Budimlja. Jedan period bio je poznat kao prepisivački centar koji je snadbjevao knjigama okolne manastire a danas se jedan dio rukopisnih knjiga čuva u Ruskoj nacionalnoj biblioteci. Bio je prepoznatljiv po rijetkom upražnjavanju strogog režima monaškog opštežitija, o čemu su svjedočile brojne isposničke ćelije sagrađene od sige u neposrednoj okolini manastira.

Istorijska sudbina je htjela da manastir Sv. Arhangelu Mihailu bude više puta rušen i obnavljan. Zapustjelog ga je zatekao i ruski konzul Giljferding

Litijski krst, ? g.

prilikom svog obilaska pljevaljskog kraja 1857. godine, kada je u Rusiju odnio više vrijednih rukopisnih knjiga. Poslednji put je stradao u vrijeme hercegovačkog ustanka, 1875. god. kada su ga Turci spalili i takav je ostao do 1995. god. kada je započeta obnova.

ZAVIČAJNI MUZEJ

Zavičajni muzej u Pljevljima osnovan je 1952. godine. Po svom statusu je kompleksnog tipa, čiji fondus broji blizu pet hiljada muzejskih jedinica. Svoju djelatnost organizuje kroz pet odeljenja: Arheološko, Etnološko, Istorijsko, Kulturno-istorijsko i Odeljenje za dokumentaciju.

Cipus Pakonie Montane, II-IV v.

U toku svog višedecenijskog postojanja muzej je na teritoriji opštine

realizovao brojna istraživanja na lokalitetima iz gotovo svih epoha ljudske civilizacije, počev od paleolita, bronzanog i gvozdenog doba, potom antičkog, svih srednjovekovnih perioda, uključujući i istraživanja iz perioda novije istorije. Preko muzejskog materijala koji se čuva u muzeju, život čovjeka na prostoru opštine može se pratiti u kontinuitetu, još od daleke praistorije do danas.

Legionarski novčić, Marko Antonije, 32-31 g. pr.n.e

Mač Vojvode Montčića, 12.v.

Vrata iz kuće Selmanovića, 16.v.

Časopis "Tipar", kraj 19.v.

Čemer kraj XIX v.

"Torzo", ulje na platnu Milo Milunović

Metalna kutija, prva polovina XX v.

Kuća Šećerovića,
sadašnji Zavod za zapošljavanje
Izgrađena 1898. god.

KUĆA PORODICE ŠEĆEROVIĆ I STARA ZGRADA PLJEVALJSKE GIMNAZIJE

Kuća porodice Šećerovića je izgrađena 1898. godine. Porodica Šećerović je bila jedna od najbogatijih i najuticajnijih porodica pljevaljskog kraja i šire, s kraja XIX i početka XX vijeka. Za vrijeme Drugog Svjetskog rata, kuća je korišćena kao sjedište Italijanskog komandanta divizije “Pusterija”, generala Đuzepea Espozita

Stara zgrada Pljevaljske Gimnazije (sadašnja Srednja stručna škola) izgrađena je 1905. godine na temeljima prethodno izgorele gimnazijske zgrade. Gimnazija je inače počela sa radom 1901. godine i bila je jedna od šest gimnazija u Otomanskoj imperiji.

Stara zgrada Pljevaljske Gimnazije,
sadašnja Srednja stručna škola

MUZEJ HUMORA I SATIRE

Jugoslovenski muzej humora i satire, osnovan je 1994. godine na inicijativu redakcije humoristično-satiričnog časopisa „Jež“ i manifestacije dani humora i satire "Vuko Bezarević". Zbirka Muzeja predstavlja jedinstvenu istoriju razvoja jugoslovenskog humora i satire. Zbirku čine raznolikom četiri odsjeka: Razvoj humora i satire u svijetu, Zbirka posvećena manifestaciji Dani

humora i satire „Vuko Bezarević“, Razvoj humora i satire u Jugoslaviji i „Ježev“ legat. Pored toga, u Muzeju je formiran poseban odsjek za Konkurs za karikaturu „Risto Pejatović“ u koji je smještena bogata građa sakupljana prethodnih godina trajanja manifestacije. Muzejske zbirke prate razvoj humora i satire u rasponu dužem od jednog vijeka. Najstariji primjerak u Muzeju je satirični časopis „Domišljan“ iz 1874. godine, a svake godine Muzej obogate pokloni satiričara i aforističara velikim brojem knjiga.

Muzej posjeduje preko 3000 eksponata, među kojima se nalaze originalne karikature Nikole Vuškovića, Pjera Križanića i Iva Kušanića, kao i karikature sakupljene sa konkursa za karikaturu „Risto Pejatović“; minijaturno izdanje „Ošišanog ježa“, veličine šibice, koje je ušlo u Ginisovu knjigu rekorda.

PLJEVALJSKA UMJETNIČKA ZBIRKA

Izgradnjom moderne zgrade Doma kulture neposredno nakon završetka Drugog Svjetskog rata stvorili su se preduslovi za institucionalni razvoj pljevaljske kulture što je dovelo do osnivanja više javnih ustanova i organizacija, pored ostalih Zavičajnog muzeja i Međurepubličke zajednice za kulturno prosvjetnu djelatnost koji su tokom svog višedecenijskog rada uvećavali svoje umjetničke fondove. To je rezultiralo veoma bogatim fondusom umjetničkih slika poznatih autora kao što su Petar Lubarda, Milo Milunović, Ilija Šobajić, Mihajlo Vukotić, Branko Filipović, Aleksandar Prijjić, Miloš Vušković, Luka Stanković i mnogi drugi.

**“Djevojka sa kikom”, bronza
Drago Đurović**

**“Cvijeće”, Branko Filipović Filo
ulje na platnu, 65 x 49 cm**

**“Bogorodica”, Cvetko Lainović
ulje na lesonitu, 49 x 73 cm**

**“Durmitorac”, Ilija Šobajić,
sepija, 48 x 40 cm**

**“Prodavac novina”, Aljo Smailagić
ulje na platnu, 40 x 66 cm**

Spomenik palim borcima na Stražici je podignut 1961. godine. Posvećen je palim borcima u Pljevaljskoj bici, poginulim borcima sa područja Pljevaljske opštine i nepoznatim borcima iz raznih krajeva Jugoslavije, koji su pali na području Pljevaljske opštine tokom NOR-a. Autori Spomenika su: arhitekta Mirko Đukić, vajar Drago Đurović i slikari Aleksandar Prijjić i Branko Filipović Filo. U kripti spomenika se nalazi sarkofag u kome su smješteni posmrtni ostaci 412 osoba. Spomenik je visok 32 metra od čega se na obelisk odnosi 27 a visinu kripe 5 metara. Pljevaljska bitka se desila 1. decembra 1941. god. U njoj su učestvovali partizanski borci iz svih krajeva Crne Gore. Poginulo 238 partizanskih boraca dok je 270 ranjeno. Svrstava se u jedan od najvećih ratnih događaja 1941. god. u Evropi, koji je bitno promjenio dalje tokove događaja NOB-a.

SPOMENIK ITALIJANSKOJ PARTIZANSKOJ JEDINICI GARIBALDI

Spomenik italijanskoj partizanskoj diviziji „Garibaldi“ je otkriven 21. septembra 1983. god. Nalazi se u selu Rabbitlje nedaleko od Pljevalja. Spomenik je djelo arhitekta Vasilija Kneževića dok je radove na izgradnji izvršio GP "Građevinar". Spomenik je otkrio tadašnji Predsjednik Italije Sandro Pertini uz prisustvo Predsjednika Jugoslovenske Vlade Mike Špiljka.

Divizija „Garibaldi“ formirana je u Pljevljima 2. decembra 1943. godine. Za komandanta je postavljen general Đovani Batista Oksilija, dotadašnji komandant divizije “Venecija” a za zamjenika generala Lorenzo Vivaldi, dotadašnji komandant divizije “Taurinenze”. Politički komesar je bio Risto Vuletić. Divizija je učestvovala u završnim borbama za oslobođenje Crne Gore, a potom i drugih dijelova Jugoslavije. U znak sjećanja na ovaj događaj, svake godine na godišnjicu otkrivanja, delegacije organizacija boraca i opštine Pljevlja polažu vijence na spomenik.

Bronzani reljef, Spomenik na Stražicii, autor Drago Đurović

**Vladimir Knežević Voloda
Čitluk, 1959. god.
autor: Vladeta Petrić Šepa**

**Krojačkim radnicima
Vodice, Ribnjak, 1970. god.
autor: Mirko Marjanović
Mario**

Nakon završetka drugog svetskog rata u duhu revolucije, podizana su spomen obilježja pojedincima i događajima NOB-a. Najviše ih je podignuto tokom pedesetih i šezdesetih godina prošlog vjeka. Trenutno ih ima 66, od kojih su 23 spomen biste, 24 spomen ploče, 17 kosturnica, česmi i dva spomen kamena. Pored toga tu su i dva Trga: „13. Jul“ i „Đordžije Peruničić“, koji se nalaze u centru grada. Neki od njih predstavljaju i vrijedna umjetnička dijela poznatih umjetnika: Rista Stijovića, Draga Đurovića, Fila Filipovića, Ljubivoja Čabarkape, Vladete Petrića Šepa, Mirka Marjanovića Maria i drugih.

**Strijeljanim rodoljubima
Senjak, 1985
autor: arh. Milovan Stevović**

**Nepoznatim borcima,
Bobovo, 1969. god.
autor: Bajo Mirković**

MOST NA TARI

Simbol kanjona rijeke Tare i izuzetno graditeljsko djelo, nalazi se na raskrsnici puteva prema Mojkovcu, Žabljaku i Pljevljima, između sela Budečevica i Trešnjica. Projektovao ga je jedan od najvećih građevinskih stručnjaka Kraljevine Jugoslavije, ing. Mijat S. Trojanović.

Građen je od 1938. do 1940. godine, a kada je završen, bio je najveći drumski most od armiranog betona u Evropi i jedan od nekoliko najvećih i najljepših mostova u svijetu. Petolučne je konstrukcije, dug 365 metara i uzdiže se više od 150 metara iznad kanjona Tare. Nepune dvije godine nakon izgradnje 1942. godine, da bi spriječili prelazak neprijateljskih jedinica u Crnu Goru, partizani su srušili jedan luk mosta.

Most na Tari sa okolinom uvijek je bio inspiracija za putnike i posle Manastira Ostrog najposjećenija je destinacija u Crnoj Gori. Pored velikog broja dokumentarnih i turističkih filmova, bio je centralni objekt u poznatim filmovima “Most” i “Topovi sa Navarona”.

IZDAVAČ: TURISTIČKA ORGANIZACIJA PLJEVLJA

Za izdavača: Dragiša Sokić

Priredivač: Dragan Paldrmić

CIP KATALOGIZACIJA U PUBLIKACIJI

NARODNA BIBLIOTEKA CRNE GORE

ISBN 978-9940-686-00-6

COBISS.CD.ID 28029456

TURISTIČKA ORGANIZACIJA PLJEVLJA

WWW.PLJEVLJA.TRAVEL   UL. KRALJA PETRA I, 43

topljevlja@t-com.me

tel. +382 (052) 300-148

fax. +382 (052) 300-149